

GORIŠKI LIST

LETO II. - ŠTEV. 3.

GORICA 10. JANUARJA 1945.

CENA 1 LIRA

„Goriški list“ izide vsako sredo in soboto zjutraj. - Uprava in uredništvo v Gorici, Corso Verdi 47. Tel. št. 292 - Oglasi se zaračunavajo po ceniku

Spedizione in abbonamento postale 2° gruppo
Poštnina plačana v gotovini

Celoletna naročnina: 104.— lire, polletna 54.— lir. Plačati v naprej. Cena izvoda v Ljubljani: 1.50 lire. — Račun pri Cassa di Risparmio Gorica

Mešetarji

Taka je človeška navada, da kadar se prepriča dva, se vedno vmeša kakšen tretji, ki ju skuša »pomiriti«, ju poravnati in spraviti. Take »pomirjevalce« poznamo dobro iz vsakdanjega življenja in po navadi spadajo med tiste, ki se na tihem vesele in uživajo nad prepričanjem ter je njihovo »pomirjevanje« le navidezno in skoraj vedno tako spretno zasnovano, da se prepriča še bolj razplamt in postane še ostrejši, utegne pa se pripetiti tudi tako, da jih v takem prepričanju največ izkupi »posredovalec«.

To so tisti ljudje, ki trpe za takozvano »diplomatsko boleznijo«, prepričani, da se najlepše pokažejo, kadar se grede »diplomate«, »posredovalce« in »parlamentarce«. Saj jim v resnici nikoli ni za pravi mir, za ureditev sprov, nesoglasij in nasprotij, gre jim vedno le za to, da v kakem spopadu uveljavijo sami sebe ter se tako najlepše izmažejo, nimajo poguma, da bi se postavili na eno ali drugo stran, umakniti pa se s prizorišča borbe tudi ne morejo.

Star diplomat, menda je bil ravno Paléologue, bivši francoski poslanik na ruskem carskem dvoru, je dejal: »Kadar koli je nastala kaka mednarodna afera, se je po navadi razvila sama od sebe, tako, kakor je bilo pričakovati, samo če se niso diplomatje vmešavali vanjo, kadar pa smo se jaz ali moji kolegi, potem je nastalo vedno gorje ali pa vsaj neprijetnosti!«

Tako govori poklicni diplomat o resničnem diplomatskem delu in kaj naj rečemo sedaj o vseh tistih malih, neobleganih, nepoklicnih in nepoklicanih diplomatkih, diplomavžih in mešetarjih, ki sedaj med slovenskim narodom »posredujejo« med desno in levo, med dvema taboroma, ki se borita na smrt in življenje in ki sta oba odločena boriti se do skrajnosti, med katerima je nemo goč vsak most, pa naj ga gradi še tako spretni mešetar, še tako zgovoren posredovalec — ki pa seveda nikdar od nikogar ni pooblaščen, nikdar od nikogar naprošen.

Povejmo kar naravnost: odkar traja boj med nami, slovenskimi aktivisti na Slovenskem, zlasti na Goriškem, in pa med komunistično drhaljo, vedno se pojavljajo in se bodo najbrže še pojavljali ljudje sumljive kakovosti in sumljivih simpatij, ki govorijo največkrat nam, naj ne bomo tako brezobzirni proti »Osvobodilni fronti«, češ, saj tam so tudi naši ljudje, so tudi Slovenci, so bratje po krvi in jeziku.

Poznamo te besede, te fraze, — da ti ljudje na komunistični strani so bili Slovenci, sedaj niso več, sedaj so le z bratovsko krvjo omadeževani internacionalisti in zavezniki savojskih in komunističnih Italijanov, prenehali pa so biti člani našega naroda, iz katerega so se sami izločili.

Vprašamo te goriške »diplomate« in te »posredovalce«, te mešetarje, ki prihajajo k nam in pri nas moledujejo za komunistično svojat, ali so kdaj

Nemške divizije nadaljujejo z napadom na zapadu

Moginojeva linija zasedana južno od Weissemburga - Daljnometni ogenj nad Lüttichom in Antwerpnom - Ogledniško delovanje v Italiji - Nemške čete prodrle boljševiške postojanke med Blatnim jezerom in Donavo

Iz zadnjih poročil nemškega vrhovnega poveljstva posnema-

mo: Na severni in južozapadni strani fronte med rekama Maas in Moselo so nemške čete v hudih bojih proti novim poizkusom prodora prve ameriške armade, okrepljene z angleškimi divizijami. Pri tem so bili uničeni ponovno številni sovražni oklepniki. Vzhodno od Bastogne sovražniki niso dosegli nobenih večjih uspehov ampak je bil nasprotno po nemških protisunkih potisnjen nazaj.

Na srednjem odseku zapadne fronte so boji v Alzaciji in ob gornjem Renu zavzeli obširnejše prostore. Južno od Weissemburga so nemške čete vdrle v Moginojevo linijo. Južno od Strasburga so nemške čete v presenetljivem napadu vzhodno od Rena proti severu razbile sovražne izvidnice. V brezuspešnih napadih je sovražnik izgubil 14 oklopnih vozil. Poleg tega je bilo uničenih preko sto sovražnikovih vozil.

Lüttich in Antwerpen sta še vedno pod ognjem nemškega daljnometnega topništva.

V Italiji ni bilo razen nekaterih krajevnih napadov nič posebnega.

Na Madžarskem so nemške čete in SS oddelki v napadalnih bojih, ki so trajali nekaj dni, prodrli med Blatnim jezerom in Donavo sovražne postojanke ter so očistili teren severno od gorovja Vertes 40 km. proti vходу. Gran je bil ponovno zavzet. Med boji, ki so bili kronani z uspehi, je bilo unčenih ali onesposobljenih za nadaljnji boj 159 sovražnikovih oklopnikov in 425 topov. Sovražnik ima visoke krvave izgube. Boji se nadaljujejo.

Hrabra nemško-madžarska posadka v Budimpešti se hrabro brani proti sovjetskim četam, ki napadajo od vzhoda. V južnovzhodnem predmestju Kispest divjajo hude polične bitke.

V zadnjih dveh dnevih so bili na področju sovražnikovega prodiranja severno od Donave uničeni 101 nasprotni oklepnik po protitankovskem orožju. Ena sama protitankovska divizija je uničila v enem dnevu 58 sovražnih oklepnikov s sredstvi za boj na bližino. V področju ob srednji meji Slovaške so naši protinapadi doprinesli do zboljšanja položaja.

V Kurlandiji nemške čete severno od Dobleua še nadalje ra-

zbijajo kljub ojačeni sovražnikovi obrambi sovjetske čete. Po takojšnjih poročilih je bilo zajetih v teh bitkah preko 500 ujetnikov in je bilo uničenih ali onesposobljenih za nadaljnji boj 58 oklopnikov in 128 sovražnikovih topov.

Severnoamerikanski teroristični letalski oddelki so napadli v teku zadnjega dne zapadne in jugozapadne predele Nemčije. Tudi to pot so bili objekti, kamor so odvrgli bombe, stanovanjski predeli. V dveh nočnih britanskih napadih proti središču premikanja je bila povzročena občutna škoda na zgradbah, zlasti v središčnih predelih mesta Monakovo. Številne kulturne zgradbe so bile razrušene.

EINAUDI

Primanjkljaj v državnem proračunu Bonomijeve Italije, ki je znašal že v septembru prejšnjega leta nad 43 milijard lir, je po poročilih korespondence EFE v decembru presegel vsoto 62 milijard.

Neenotna, nesoglasna ministrstva niso mogla zavarovati niti javnega reda, kaj šele da bi bila zmožna voditi smotreno gospodarsko politiko. Togliattia, Guzza in druge komuniste, ki zavzemajo gospodarsko važna ministrstva, prav nič ne briga, če njih eksperimentiranje tira italijansko gospodarstvo v polom.

Finančni krogi Bonomijeve Italije so zato forsirali, naj prevzame italijansko gospodarstvo v roke močna in strokovno usposobljena osebnost, ki bo seveda izvrševala njihovo voljo.

Ta osebnost se je našla. Imenuje se Luigi Einaudi. Prisel je pravkar iz Švice, kamor je zbežal tik po 8. septembru. Einaudi je v italijanskem političnem in gospodarskem življenju že znana osebnost. Po poklicu je univerzitetni profesor finančnih ved in pisec mnogih, temeljitih knjig o finančnih vprašanjih.

šli v gozdove, ali so kdaj šli v hribe in komuniste preganjajo, za neštete mučence, za žrtve strašnega terorja? Ne, ker tega si ne upajo, zakaj dobro vedo, da bi v najboljšem primeru naleteli le na surov zasmeh, sicer pa bi jih običajno rdeči komisarji takoj proglasili za »bele« in jih nagradili za njihovo »posredovanje« s kroglijo v tilnik. Dobro smo poučeni o vsem, kaj se dogaja v vrstah banditov in vemo, da tam sploh ni prišlo niti do enega primera kakega takega posredovanja, ki si ga nihče ne upa tvegati. Torej je posredovanje samo na eni strani, samo mi naj bomo po željah teh diplomatov obzirni, prizanesljivi in to celo pri urejanju naših časnikov! Samo mi naj torej z rokavicami božamo naše sredince, samo mi naj ne razkinkujemo terencev in komunističnih kolovodij, samo mi naj pripravljamo pot k spravi in sicer k taki spravi, ki bi pomenila za nas neizogibno smrt, in sicer žalostno smrt, ker bi se podali celo brez boja.

So nekateri, celo vidnejši ljudje, ki trpe za takozvano

»diplomatsko boleznijo« in nemara celo resno mislijo, da se da z lepo besedo in z aristokratsko gesto, z napatfurnimi rokavicami, vse opraviti. Tako so mislili tudi l. 1917 v Rusiji pristaši Kerenskoga, tudi pred špansko državljansko vojno so mislili tako, prav pred kratkim so se taki ljudje zopet brdsko zmožili v Romuniji, v Bolgariji, na Madžarskem, na Finskem, v Franciji, v Belgiji, v Grčiji, v Srbiji. Povsod so se taki posredovalni poskusi pokazali za brezuspešne. Toda taki navni posredovalci, katerim niti nočemo odrekati neke mere pošene volje, so v manjšini. Večina »posredovalcev« pa ima zaščitne namene, ker tajno simpatizira s komunisti. K nam se hodijo laskati in lizat in prosjati za to, za ono, za usluge te ali one vrste, na tihem pa pošiljajo pošto komunističnim »funkcionarjem«, kakor jim pravijo ali pa se celo po različnimi pretevezami sestajajo z njimi.

Poznamo to gadjo zalego svetoblnskik lic, te binavske preroke bratoljubja, namreč bratoljubja pri nas in mržnje

pri komunistih. Nismo neizkušeni in vemo, kaj je naša dolžnost:

Med nami in komunizmom ni mogoča nobena sprava, izključen je vsak kompromis, tukaj gre za biti, tukaj bo šel boj tako dolgo dalje, dokler ne bo en ali drugi tabor uničen in vsi znaki kažejo, da bo uničen prav gotovo komunizem, zakaj mi se borimo za pošeno slovensko ljudstvo, ki je v ogromni večini na naši strani. Zato so odveč vsi »posredovalci«, vsi lažni »diplomate«, vsi goljufivi mešetarji, ki bi radi osleparili nas pošene borce ter s tem še bolj pomagali komunistom. Razkrinkovali bomo še v bodoče vse sredince, vse terence in tudi vse nepoklicane »posredovalce«, med seboj si enake bratce, vse tajne pomočnike komunizma na naših tleh, vse, ki se nam lažejo v obraz, zaščitno pa nas sovražijo in škodujejo naši sveti borbi, kjer le morejo. To »bolezen diplomacije« bomo temeljito in z ostro operacijo kaj kmalu izlečili z našega narodnega telesa!

Cenjenim čitateljem sporočamo, da smo morali zaradi tehničnih ovir iziti samo na dveh straneh. Prihodnja številka pa bo zopet popolna. Čitatelji naj nam to blagohotno oprostijo!

Bil je imenovan za senatorja že pred vstopom fašizma in je to tudi ostal skozi 22 let fašistične ere, kljub temu, da je bilo splošno znano, da je v srcu hud antifašist. Kot rojen Piemontez je vedno držal ozke stike z dvornimi krogi in užival od tam vsakovrstno zaščito. Pa padcu fašizma je stopil na dan z besedo. Pridružil se je krogu, ki se je v tistem razdobju sešlo okrog rimskega dnevnika »Giornale d'Italia«. Tam je objavil več člankov o nastalem položaju. Med drugim se je zelo zameril komunistom, ker je ostro pisal proti njim. V avgustu l. 1943 je bil imenovan za rektorja univerze v Turinu. Te službe ni niti nastopil, ker je prehitro prišel 8. septembra in za njim vrnitev fašizma.

Einaudi je zelo star človek: blizu sedemdesetih let, srednje postave, popolnoma belih las, z obrazom renesančnega učenjaka, ki sedi za velikimi foljanti in piše še večje foljante. Njegove knjige so izdelane, kjub obširnosti in težki snovi dajejo čitalcu občutek jasnosti in finese.

V srcu je star liberalec, v njem so še mladi koncepti izpred osemdesetih let in še brstijo ideje, ki so drugod že propadle. Je sovražnik vsake diktature, vsake avtoritarnosti, bodisi z desne, bodisi z leve. Spominja na tiste francoske gospode, ki niso hoteli nič slišati o socialnih reformah, niti o marksizmu, ker je bilo zanje vse to že obseženo v »Deklaraciji človeških in državljanjskih pravic« iz l. 1789. Levičarji in komunisti vidijo v njem zastopnika kapitalizma. Vsekakor njegovo imenovanje na mesto predsednika »Banca d'Italia« razgalja trenja in borbe med različnimi »demokracičnimi« strankami v Rimu.

Kot teoretik je Einaudi nesporna veličina. Njegove praktične sposobnosti pa niso znane, za dobe fašizma se namreč ni dejavno udeleževal. Trde pa, da je pred svojo profesorsko kariero slovel kot strasten borzijanski špekulant, ki si je s špekulacijami in tveganjem nabral veliko premoženje, ki mu je omogočilo, da se je oženil z neko beneško plemkinjo.

Zapiski

Marseille - ameriško mesto

Kakor poroča DNB iz Ženeve, piše francoski list „Les Allobroges“, da je Marseille postalo pravo ameriško mesto. Zaradi vednih maquističnih (partizanskih) neredov, je morala prevzeti vso javno varnost v mestu ameriška policija. Z besno brzino vozijo ameriški avtomobili po mestnih ulicah. Če kakšen Francoz obstoji na cesti, zasliši žvižg ameriškega policista, to je poziv, naj gre naprej.

Roosevelt o moči Nemčije

V sobotni izjavi je Roosevelt obravnaval evropska vprašanja. Glede zasedenih dežel je dejal, da je mnenja, da morajo zapadne demokracije omogočiti tem deželam, da si izberejo tako obliko vlade, kakršno si zares žele. Ker pa je sedaj težko vedeti, kaj ljudstvo pravzaprav želi in ker je ogromno ljudi odsotnih po ujetništvih, na frontah itd., je treba, da se v zasedenih deželah vzpostavi taka vlada, ki ne bo v ničemer vsiljevala svojim podanikom določenih nazorov in v ničemer vplivala na bodočo svobodno odločitev.

Izjavil je, da vlada med zavestniški popolna sloga in da so tisti, ki širijo nasprotno vesti, v službi nemške propagande. Koliko ta izjava drži, pa pove prvi del izjave, ki je v popolnem nasprotju z moskovsko politiko.

Kar se pa Nemčije tiče, pa je izjavil Roosevelt, da bi se zelo motil, kdor bi mislil, da je Nemčija na tleh. Dokler bo živ le en narodni socialist, Nemčije ne bo konec.

„Battaglioni speciali“

Usoda slovenskih fantov, ki so bili poklicani v italijansko vojsko v takojmenovane „Battaglioni speciali“ je še zelo negotova. Amerikanci ne pustijo Titovim agitatorjem med nje, na drugi strani pa skuša Bonomijeva vlada uveljaviti pravice, ki jih ima napram njim, češ, da so to italijanski podaniki ter vojni obvezniki.

Reakcija proti anarhiji

Pod naslovom „Mir ali meščanska vojna“ prinaša časopis „La Resistance Republicaine“, ki izhaja v Bayonne, članek, v katerem odkrito priznava, da se je že dolgo časa nabiralo nezadovoljstvo proti maquistom (po naše partizanom) in to tudi v protinemških krogih in krogih, ki niso soglašali z Vichyjsko politiko. „Lahko se zgodi“, pravi list, „da se bodo taborišča vedno bolj polnila s Francozi, ki bodo obdolženi kolaboracionizma“. A Francozi so maščevalni ljudje in tako bodo šla

IVAN LAHARNAR UMRL

Prejeli smo vest, da je na Šentviški gori umrl znani skladatelj Ivan Laharnar. Z njim je izgubila Primorska zlasti pa Goriška enega svojih velikih mož. Saj njegove skladbe niso znane samo v domovini, ampak je prodrli njihov sloves tudi v tujino.

Laharnar je pravi ljudski skladatelj, njegove skladbe so melodijozne in lahko izvedljive.

Prepojene so s pristnim slovenskim duhom, zato ga skoro ni kora na Goriškem,

kjer bi ne peli ene ali druge njegovih skladb, pa tudi ni skoraj bilo podeželske prireditve, kjer ne bi prišel na vrsto tudi Laharnar.

Laharnar ima za nas silno velik pomen. Prvič, vzbuja ponos na kmečki stan ki ima v sredi take može, kateri s svojo močjo in s svojo voljo vzgoje v sebi talent, da se lahko s svojim duhom družijo v zbor izbranih. Drugič pa nam je dokaz, da smo kulturni narod, ne samo v svojih višjih desetletjih, ampak tudi v ljudstvu samem.

DOPISI

Dornberg

V nedejo 7. t. m. je izvidniška domobranska patrila ujela blizu Prevačine dve tovarišici kurirki. Bili sta na kolesih. Plen, ki so ga pri njih našli, je bil za domobranci večje vrednosti, kot če bi sto partizanov vjeti. S tem se je razkrinkala mreža za vso Srednjo Vipavsko.

Solkani

Razširila se je vest, da bodo sedaj morali tudi nasi terenci in vsi moški, kateri so se na ta ali oni način odmakali od 16. do 50. leta v partizansko vojsko, v gozd. Sedaj, ko nimajo več koga pošiljati v osvobodilno klavnico, ker smo se mnogi zadnje čase vrnili in prijeti za delo, kot se cloveku spodobi, bo-

trenja in preganjanja vsedilj. Če se bodo vršile občinske volitve v februarju, lahko računamo na gotov padec De Gaulea. Vojna gre naprej, oskiba ne postaje v redu in uporniško gibanje je naredilo ogromno napak. Prevec je družin, ljudi, prijateljev, ki so prizadeti zaradi preganjanj in vse to povzroca v deželi venko nezadovoljstvo.

Protest estonskih beguncev

„Dagens Nyheter“ sporoča, da je skupina estonskih beguncev, ki se nahajajo v švedskem kopališkem mestu Hoelie, poslala švedskemu zunanjemu ministru protest proti nesramnosti sovjetskih diplomatov, ki so taborišče obiskali in se menili s pregnanci, kot bi bili to sovjetski državljani in ne podaniki svobodne ljudske države Estonije.

do morali sami sebe žrtvovati, če hočejo še naprej ostati ljubljenci Osvobodilne Fronte. Kako bo uspela mobilizacija, katero so že začeli, bomo poročali. Zakaj so se borili in se borijo naši terenci, ni treba več nobenemu solkanu razlagati to so sami že večkrat, kakor tudi tam prvega novembra, javno pokazali, ko so položili na našem pokopališču venec z zvezdo in rdečim trakom za tako imenovane padle tovarise.

Velike Žablje

Dne 31. decembra p. l. so domobranci obiskali našo vas in obenem tudi tajnico Zivec Milico, pri kateri se je tudi nahajala tovariška komisarka Bizjak Fanica, po domače Koboiova. Prišla je v intimen pogovor s stražarji. V svoji nadutosti si je upala tako daleč, da jih je nagovarjala, naj se tudi oni pridružijo partizanski vojski. Tako sigurna je bila svojega diplomatskega uspeha, čes, pridobila

nije. Protest pravi dobesedno: „Mi smo pribežali iz naše domovine v nevtralnemu Švedsko iz političnih razlogov. In smo prejeti svobodo in varstvo. Za nas je nemogoče vrniti se v domovino, prosimo zato še nadalje za varstvo in zaščito“.

Načrti — Made in USA

„Adria Zeitung“ poroča: Kakor javlja agencija „Stefani“ je „New York Times“ pisal, da ameriško zunanjstvo ministru predvideva vzpostavitev habsburške Avstrije, kateri bi pripadala južna Tirolska in Karinja. Ta načrt obsega vse evropske vzhodne države in daje novi Jugoslaviji Reko, Istro, Zader in dalmatinske otoke. Za Gorico in Irt je pa doležen poudariti, ki naj bi odločil ali naj pripadeta Italiji ali Avstriji.

sem jih! V prevelikem veselju je dejala: „Saj imam tudi partizansko pošto danes še za oddati.“ Stražarji pa ne bodi zanični, so to tovarišico pogledali pobližje ter našli pri njej precej važnih listin in pisem. Kurirke in terenci, nič vam ne bo pomagalo zagovarjati se: Saj nismo bili sodelavci. Imamo črno na belem! Ostalo še pride!

Šturje

Ob Novem letu se vsakemu kar nekote vzbujajo spomini preteklosti. Sobota 8. julija preteklega leta ne bo nikdar pozabljena. Ta večer je bila v Zapužah prelita nedolžna kri 22 letne mladenke Stanislave Brecljeve. Kdo je bil njen morilec? Govorilo se je, da je bil to neki čevljarški učenc Stojan Klemše, doma iz Uhajna. - Le par sto metrov proč leži dom Jožeta Breclja. Bil je stric Stanislave. Banditom je šlo za uničenje obeh sorodnih družin. Zahtevali so vse s seboj. 60 letni oče se je vdal njihovi zahtevi. Orožju se ni mogel upirati. Vzeli so tudi hčer, Marico (predsednica Marijine družbe v Šturjah) staro 31 let in 29 letno Angelo, kakor tudi 14 letnega dečka Martina. Odpejali so jih po noči kakor zločince. Oropali so v hiši vse, kar jim je ugajalo. V hlevu so pobrali vso žvino. Doma je ostala le mati, kateri je izjavila hči Marica ob slovesu: „Mama, nasvidenje v nebesih!“ Marica je bila več let trgovska pomočnica v trgovini g. Repica. Videla je mnogo, slišala se več kaj so vsega zmožni podivjani ljudje. Kaj je zakrivila družina Jožeta Breclja? Kaj so bili vzor krščanskega življenja. V zakonu so imeli pet sinov in dve hčeri. Vsi so vedno sledili naukom svojih starišev. Kdo so povsod pomagali in se lotni vsakega dela. Prijazni in nasmejani proti vsakomur so bili. Kdo iz šturjskih faranov, ako ima vest in srce, jim bi mogel kaj očitati? So pa ljudje med nami, ki so to dvojce že napravili. Zato so poslali na morišče nedolžne poštene ljudi, da so sebe proslavili kot veljake terence. Zvedeli smo že naslednje dni, da so njihove postaje trpijenja bile Šmarje potem pa Gorenje Branice, kjer so jih že po štirih dneh umorili. Tako se je govorilo. Slišati so se še mnogi drugi glasovi o njih. Toda prav nič se ni izkazalo za resnico. Icvariši terenci! Niko Budihna. Gašper Hovšca in Angel Breclj ki se dela podžupana naše občine! Pogledajmo si danes v oči: Poštenje in resnica besed vas je bolela, zato ste zahtevali uničenje teh oseb. Kaj ne! Tudi to vemo, da leži na vas krivda, da je zagorela vas Zapuže. In še marsikaj nam je znano. Danes povemo samo še to: da so bili kot voditelji vaških zaščit soudeleženi pri ropanju, aretacijah

in umorih naslednji Polde Krapež, Anton Poljšak, doma iz Planine. Lojze Kretič, Erbižan Ladislav in Čekovin Bernard. To so osebe, katerim ste zaupali vi delo, za katerega pa ste vi odgovorni. Ljudstvo je molčalo preveč dolgo, tako pravijo, zato hoče danes vse povedati javnosti.

Goče

Prejeli smo vest, da je padel nekje ob Soči eden prvih hujšakačev in stari komunist OF Peter Kovačev. To je bil tisti, ki se je poslužil vseh zvijač, samo da je pridobil Jankota Premrla za svojo organizacijo in z njim druge Vipavce. Premrlu so zagotovili, da mu pustijo popolno prosto mišljenje glede krščanskih nauk. Povdarjali so, da gre le za osvoboditev naroda. Peter Kovačev se je tudi kot eden najdrznejših banditov udeležil raznih akcij. Saj je bil v tem delu nad tri leta in se je izkuril za pravega mojstra. Slišalo se je, da je deventkrat preplaval Sočo. Dokončal je! Kar je iskal, je tudi prejel!

Črni vrh

Večkrat čitam „Goriški list“, in vidim, kako se povsod ljudje jezijo na terence. Vsaka vas kaj pove o njih, le mi Črnovrščani pa molčimo, kakor da bi jih ne imeli pa smo vendar največ prepričani zaradi zadloških terencev. Oni so krivi, da imamo požgane in oropane domove. Zena glavnega terenca je prosila svojega moža, Vidmarja Dominika, naj ji preskrbi propustnico, da bi prinesla lačni družinici malo hrane. On, kot mož postave, ji odvrne, da naj počaka, kar sedaj propustnic ne izdajajo. Žena pa ni hotela čakati, ker je bil skrajni čas, da nekaj ukrene, ko se je čez nekaj dni mož vrnil domov in vidi na klopi pri peči žaklič koruzne moke, vpraša ženo, kje jo je dobila, ko ni imela propustnice. Zena se ga je ustrašila, ko je tako rentočil in celo zagrozil ji je, da jo bo natanil na partizansko komando. Ker ni hotel nehati v vpitjem in grožnjami, so morale priti sosedje, da so ga pomirile.

Kupujte!
Čitajte!
Širite!
„Goriški List“

Urednik: Dr. Milan Komar - Gošča

Dr. Joža Lovrenčič:

ZGODOVINA SLOVENSKE BESEDE V POSOČJU

16

Leta 1842 je izdal seznam svoje zaloge: »Perporočena vredne bukvice za Slovence, ki se tudi v Gorici vdobijo«. V tem seznamu je navedenih 109 slovenskih knjig, to se pravi vse, kar se je od Vodnika dalje do 1842 slovenskega nastnilo. Poleg nabožnih knjig Baragovih in Slomškovich je prodajal Linhartovega Matička, Vodnikove Pesmi, Prešernov Krst pri Savici, Kranjsko Čbelico, Smoletovega Varuha, Korytkove Narodne pesmi, Vodnikovo Pismenost Metelkovo Slovnico itd.

In ko so 1843 začele izhajati »Novice«, jih je navdušeno sprejel in jih začel širiti po Goriškem. Sam je naročil — 50 izvodov! »Novice« so ponatisnile tudi nekaj njegovih kmečkih pesmi, a Bleiweisu je postal tudi svojo labodnico z besedami: »Vaš preprijazni spomin me je mojstrskaza v pesništvu tako navdušil, da sem se še enkrat spravil na Pegaza; sprejmite to drobtinico blagovoljno, pa ne sodite je preojstro, zakaj po-

jem le kakor mi srce veli; ušesa so mi edino merilo in slovnica mi ni zmiraj v glavi, kakor bi mi mogla biti.« In njegova zadnja pesem »Hvala vinske trte« iz leta 1843 je njegova najdaljša in najboljše. Neposreden povod zanjo je pač dal M. Vertovec, ki je tedaj priobčeval v »Novicah« spis o vinski trti s prav istim naslovom, s katerim je označil Stanič svojo odo. O tem nas prepriča prva kitica, v kateri ne skriva, odkod je dobil navdihnjenje:

Slišal sem, trtica, undan hvaliti
tvojo dobrotljivo zlahno lastnost.
Pesem tud jest ti želim pokloniti,
močno pa vstavlja me siva starost.
Dvajsetkrat tri ino zraven deset
Štejem življenja preteklega let.

Tako je Stanič prav do konca delal in s svojim živim zgledom, z ustvarjanjem in posredovanjem slovenskih knjig in našega tedanjega edinega lista »Kmetijskih in rokodelskih novic« pripravljaj tla, da je mogla narodna misel leta 1848 — ob obletnici njegove smrti — zajeti vse sloje in da potem ni nikdar več zamrla. Z Levcem, ki je prvi obširneje prikazal Staničovo delo ob

stoletnici njegovega rojstva 1873 v goriški »Soči« moremo reči: »In če se tudi Staničovo ime v slovenskem slovnstvu ne glasi tako lepo kakor Vodnikovo ali Prešernovo, Ravnikarjevo ali Metelkovo, če se bodo njegovi spisi časoma med Slovenci pozabili: literarni zgodovinar se bode vendar rad pomudil pri tem zanimivem možu, poudaril bode njegove mnoge zasluge za goriško-slovenski narod, pohvalil njegovo dobro voljo, njegovo vztrajno delavnost, njegovo plemenito srce, posmejal se morda tudi marsikateremu originalnemu činu njegovemu ter končno na glas izrekel: Poštenjak si bil! Storil si mnogo za naš narod, več nego je bila tvoja dolžnost. Hvaležen ti bodi spomin mej Slovenci!«

VI.

Prenden preidemo h kulturnim delavcem našega Posočja, ki so izšli iz Staničeve šole, spoznajmo še moža, ki je v gorenji Vipavski dolini pomenil isto, kar Stanič za Soško dolino. Videli smo, da nas Staničeva labodja pesem spomni Matija Vrtovca, pomembnega sotrudnika Bleiweisovih »Novic«.

(Dalje)